

Drajden, Dzhanet Vos ; pereklad z anghl. M. Olijnyk. Ljviv: Litopys, 542 (ukr).

3. Malynovych L. M., Leghendzevych Gh. Ja. (2014). Vplyv interaktyvnykh tekhnologij navchannja na osobystistj majbutnjogho fakhivcja [Influence of interactive training technologies on the personality of the future specialist]. Naukovyj visnyk Ljvivsjkogho derzhavnogho universytetu vnutrishnikh sprav, № 11, 121–131 (ukr).

4. Sukhomlyns'kyj V. O. (1977). Pavlysjka serednja shkola [Paul's High School]. Vybrani tvory v 5 tomakh, T. 4. K., (ukr).

5. Sukhomlyns'kyj V. O. (1977). Serce viddaju ditjam [I give my heart to the children]. Vybrani tvory v 5 tomakh, K.: Rad. shkola, T. 3., 7–279 (ukr).

6. Sukhomlyns'kyj V. O. (1988). Sto porad uchytelevi [One hundred tips for the teacher]. K.: Rad. shkola, 310 (ukr).

7. O. I. Pometun, A. V. Pyrozhenko (2004). Suchasnyj urok. Interaktyvni tekhnologiji navchannja: naukovo-metodychnyj posibnyk [Modern lesson. Interactive learning technologies: a scientific and methodological manual]. K.: A.S.K., 8–24 (ukr).

УДК 37.016.46

ORCID iD 0000-0002-2681-9028

ПОГЛЯДИ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО НА ПЕРЕВІРКУ Й ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ

Любов Продан

Розкрито: сутність та роль оцінювання начальних досягнень учня в структурі діяльності особистості; вплив мотивів навчальної діяльності на ставлення до навчальної діяльності та її результатів; роль оцінки в індивідуальному підході до особистості учня в процесі навчання. Особистісно-орієнтований підхід до навчання та, відповідно, оцінювання навчальних досягнень учнів, формування в них навичок самоконтролю, самооцінки й самовиховання.

Переорієнтація шкільного навчання з інформаційно-репродуктивного процесу на творчий розвиток особистості учня, формування в нього основних здатностей-компетенцій потребують зміни підходів до оцінювання навчальних досягнень школярів, яке «має ґрунтуватися на позитивному принципі, що передусім передбачає врахування рівня досягнень учня, а не ступеня його невдач». Оцінка лише тоді стає стимулом, який спонукає до активної розумової праці, коли взаємини між учителем і учнем побудовані на взаємному довірі і доброзичливості.

Оцінювати знання – це насамперед уміти підмічати успіхи в навчанні, а для цього вчитель покликаний знайти правильний підхід до кожного учня, берегти вогник його допитливості, жадоби до знань.

Ключові слова: навчання, розвиток, оцінка, оцінювання, індивідуальний підхід, мотивація, готовність до навчальної діяльності, гуманізація освіти, розвиток творчості школяра, самоконтроль, самовиховання, самооцінка.

V. O. SUHOMLINSKY'S VIEWS ON VERIFICATION AND EVALUATION OF STUDENTS' EDUCATIONAL ACHIEVEMENTS

Lyubov Prodan

The article reveals: the essence and role of evaluation of student's educational achievements in the structure of personality activity; influence of motives of educational activity

on attitude towards educational activity and its results; the role of assessment in the individual approach to the student's personality in the learning process. Personality-oriented approach to learning and, accordingly, assessment of students' achievements, forming self-control skills, self-assessment and self-education.

The reorientation of school learning in the information and reproduction process to the creative development of the student's personality, the formation of his basic abilities-competencies, requires a change in approaches to assessing students' achievements, which "must be based on a positive principle, which primarily involves taking into account the level of student's achievement and not his degree of failures ". An assessment only becomes a stimulus that induces an active mental work when the relationships between the teacher and the student are built on mutual trust and benevolence.

To evaluate knowledge means to be able to commemorate success in learning, and for this purpose the teacher is designed to find the right approach to each student, to keep the light of his curiosity, thirst for knowledge.

Keywords: *learning, development, evaluation, evaluating, individual approach, motives, readiness for educational activity, humanization of education, development of student's creativity, self-control, self-education, self-esteem.*

Постановка проблеми. Гуманізація, демократизація освіти, переорієнтація шкільного навчання з інформаційно-репродуктивного процесу на творчий розвиток особистості учня, формування в нього основних здатностей-компетенцій потребують зміни підходів до оцінювання навчальних досягнень школярів, яке «має ґрунтуватися на позитивному принципі, що передусім передбачає врахування рівня досягнень учня, а не ступеня його невдач». Оцінка лише тоді стає стимулом, який спонукає до активної розумової праці, коли взаємини між учителем і учнем побудовані на взаємному довірі і доброзичливості.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. До питання оцінювання зверталися як зарубіжні, так і вітчизняні науковці. Зокрема розвиток внутрішніх мотивів пов'язаний із формуванням навчальних дій контролю й оцінки, які є складовими навчальної діяльності, вивчали Д. Ельконін, В. Давидов, Г. Цукерман; критерії та норми оцінювання на загальнопедагогічному рівні – А. Алексюк, Н. Буринська, О. Ляшенко, С. Сухорський, М. Ярмаченко; принципи оцінювання та вимоги до його здійснення – Ю. Бабанський, Є. Перовський, Г. Щукіна; зміст функцій і завдання оцінювання – Ш. Амонашвілі, К. Делікатний, О. Локшина, В. Онищук, В. Полонський,

О. Савченко, В. Сухомлинський; оцінку як засіб мотивації навчальної діяльності учнів розглядали Б. Ананьєва, О. Богданова, Л. Занкова, І. Лернер, О. Савченко, І. Якиманська.

Незважаючи на дослідження різних аспектів, у цілому проблема оцінювання залишається не достатньо вивченою, зокрема у зв'язку з розвитком особистості, індивідуалізацією та диференціацією навчального процесу. Зважаючи на це, **метою статті** є обґрунтування проблеми оцінювання як однієї з основних складових навчальної діяльності та розвитку особистості, акцентування уваги на системному та глибинному аналізі цього явища в педагогічній теорії.

Виклад основного матеріалу. Система оцінювання навчальних досягнень учнів викликала активне обговорення, широкі дискусії серед педагогів-практиків, науковців-теоретиків, у широких колах батьків і громадськості. І це зрозуміло, оскільки йдеться про дітей – сучасне і майбутнє нашої держави. Тому актуальним є розгляд ідей, думок, підходів, поглядів і практичного досвіду В. О. Сухомлинського, який багато працював над цією актуальною проблемою і зробив цінний внесок у її науково-практичне розв'язання.

Великого значення В. О. Сухомлинський надавав проблемі відповідності перевірки знань навчально-вихов-

ній меті уроку. Вивчення досвіду багатьох учителів з різних шкіл переконало вченого в тому, що найхарактерніші труднощі в методиці проведення уроку (наприклад, раціональне витрачання часу, співвідношення різних структурних частин уроку) виникають через невміння вчителя правильно проводити перевірку та облік знань, узгоджувати їх з навчально-виховною метою уроку. Щодо цього в одній зі статей Василь Олександрович зауважує: «Опитування учнів у деяких учителів стає самоціллю і проводиться тільки для оцінок, незалежно від матеріалу й цільового спрямування уроку. Існує навіть певна шаблонна форма опитування: на початку уроку викликаються один за одним кілька учнів, які переказують відповідний розділ підручника, причому і граматичне правило, і суть історичної події, і закон фізики повторюються однаково. Таке опитування є марним витраттям часу і, що особливо шкідливо, веде до вихолощування ідейного змісту предмета, до утвердження в свідомості учнів погляду на науку як на суму певних «порцій» знань, що їх треба заучити» [1, с. 11].

Аналізуючи опитування та інші форми перевірки знань у тісному зв'язку із змістом програмного матеріалу, перевіряючи доцільність застосування кращими викладачами ряду методичних засобів, В. О. Сухомлинський зробив висновок, що і зміст запитань, які ставляться під час перевірки знань, і сам спосіб перевірки, і питома вага часу, що виділяється для контролю, – усе це має насамперед визначатися навчально-виховною метою предмета в цілому і його окремих тематичних розділів зокрема. Василь Олександрович радить педагогам завжди тісно поєднувати перевірку теоретичних знань із перевіркою практичних умінь та навичок, а також із самим процесом вивчення матеріалу. У багатьох педагогів, особливо вчителів мови, опитування може і не бути окремою частиною уроку, а тісно поєднується з викладом нового матеріалу. Так, учителі початкових

класів Павлиської середньої школи протягом кількох років не витрачали спеціального часу на перевірку знань граматичних правил, а здійснювали її в процесі виконання вправ. І вони переконалися, що в багатьох випадках справді недоцільно виділяти перевірку домашніх завдань в окремий етап уроку. Краще, якщо дозволяє зміст навчального матеріалу, починати урок із викладу нових знань, відвівши більшу його частину на осмислення фактів і явищ, а перевірити рівень засвоєння раніше здобутих знань можна і в ході вивчення нового матеріалу, і самостійної роботи учнів [2, с. 12].

Василь Олександрович закликає не забувати, що учень – це не механізм для постійного запам'ятовування і відтворення суми найрізноманітніших знань (про речовину, про час і простір, про елементарні частинки, про складні хімічні процеси, про можливість життя на далеких зоряних системах, про походження Всесвіту тощо), щоб зберегти їх у пам'яті, а на першу вимогу вчителя відповісти, викласти, і, одержавши оцінку, полегшено звільнитись від них та знову готуватись «приймати» усе нові й нові порції знань. Так, після відвідання уроку в одного зі своїх колег В. О. Сухомлинський у директорській книзі відзначив: «Перевірка знань проводиться тільки з метою контролю... Вчитель ніяк не зрозуміє, що перевірку знань треба підпорядкувати найголовнішій меті – поглибленню, закріпленню, розвитку знань» [3, с. 18].

Одним із найсерйозніших недоліків обліку знань В. О. Сухомлинський вважав те, що у своїх відповідях учні здебільшого відтворюють навчальний матеріал, який має лише осмислюватися для кращого розуміння суті фактів і явищ, а не для заучування і відтворення. Опитування з деяких гуманітарних предметів у жодному разі не повинне спрямовуватися на відтворення учнями матеріалу в такому порядку, у якому він пояснюється і викладається. Василь Олександрович стверджує, що в доцільному визначенні форми виявлення

знань, доборі відповідних запитань значною мірою проявляється педагогічна майстерність учителя. Цікавим є той факт, що сам Василь Олександрович не забороняв старшокласникам користуватися підручником під час відповіді на уроці літератури: «будь ласка, неси підручник, читай і вичитуй, що потрібно. Але запитання ставив так, щоб підручника для відповіді було зовсім недостатньо: треба було глибоко осмислити прочитане, взяти з нього те, про що в книжці прямо не написано» [3, с. 112].

За правильної постановки перевірка знань має не тільки поглиблювати знання матеріалу, а й розвивати пізнавальні сили розуму, виховувати любов до знань. Василь Олександрович рекомендує вчителям формулювати запитання так, щоб учень у відповіді не міг навести те, що можна завчити. Це не тільки робить відповіді чіткими, небагатослівними, а й запобігає зубрінню, скорочує час, що відводиться на перевірку знань. Така перевірка не є механічним відтворенням вивченого, вона підвищує роль знань у формуванні світогляду, бо під час повторення раніше засвоєного навчального матеріалу водночас здійснюється аналіз фактів і явищ, устанавлюються між ними причинно-наслідкові зв'язки [3, с. 24].

Отже, на етапі перевірки виконання учнями домашнього завдання з метою оцінювання та закріплення їхніх навчальних досягнень особливо має враховуватися закономірність: чим більше методи роботи обумовлюються навчально-виховною метою уроку, тим більше урізноманітнюється його структура і тим чіткіше узгоджується кожний етап зі змістом навчального матеріалу. Знає учень тоді, коли вміє застосовувати знання. Сам процес навчання – це неперервний процес застосування знань, які стають знаряддям, засобом для оволодіння знаннями новими.

Під час відвідування уроків В. О. Сухомлинський приділяв велику увагу самостійному вивченню учнями під керівництвом учителя конкретних фактів, явищ, предметів як стимулові

їхньої активної розумової діяльності. На думку Василя Олександровича, саме таке вивчення має бути органічною складовою оволодіння новими знаннями і способами діяльності. За такої умови узагальнення, висновки, закономірності, які потрібно розглянути й розкрити на уроці, випливають із взаємозв'язків між конкретними предметами, фактами, явищами навколишнього світу. У цьому контексті вчений відводить важливу роль наочності, що має не лише використовуватися для показу і створення відповідного уявлення, а й бути для школярів інструментом, засобом, об'єктом самостійного вивчення. Тому відсутність на уроці необхідної наочності вчений називає великим недоліком, він нерідко рекомендував виготовляти її власноруч, оскільки за її відсутності виклад навчального матеріалу стає схоластичним. А в деяких випадках Василь Олександрович однозначно стверджував: *«Неприпустимо, щоб урок, на якому відбувається систематизація матеріалу, проводився без унаочнення»* [4, с. 61].

Якість результатів навчально-пізнавальної діяльності учнів В. О. Сухомлинський ставить у безпосередню залежність від того, наскільки глибоко вчитель проаналізував зміст уроку. Про будь-який урок, на думку вченого, завжди можна зробити такий узагальнений висновок: якщо вчитель під час підготовки до уроку й під час його проведення керувався принципами дидактики, то він правильно обирає методи, форми навчання і досягає успіхів; якщо ж забував про принципи дидактики, то уроки є неповноцінними. Так, один з оглядів уроків, які Василь Олександрович періодично робив на засіданні педагогічної ради Павльської середньої школи, він присвятив саме питанню, як у процесі підготовки до уроку й на самому занятті вчителі дотримувалися принципів дидактики. Забезпечення, зокрема принципу наступності в навчанні, В. О. Сухомлинський називає одним із найголовніших шляхів попередження неуспішності. Тому він наголошував, що здійснення цього

дидактичного принципу насамперед залежить від учителя й методичного керівництва його роботою. Водночас кожний педагог покликаний систематично вивчати навчальні програми, підручники, інші посібники, навчальні досягнення учнів, постійно й послідовно розвивати раніше здобуті ними знання, уміння, навички. Василь Олександрович вважав, що питання реалізації принципу наступності в навчанні має перебувати у центрі методичної роботи школи.

Серйозну увагу В. О. Сухомлинський приділяв облікові знань учнів шляхом поточних спостережень за їхньою навчально-пізнавальною діяльністю. Особливо сприятливі умови для здійснення такої роботи виникають у початковій школі, де використовувані методи навчання дають змогу перевіряти навчальні досягнення школярів на будь-якому етапі уроку, не виділяючи для цього спеціального часу [4, с. 24].

У своїх працях В. О. Сухомлинський звертає увагу на специфічність роботи вчителя, оскільки йому постійно доводиться оцінювати результати навчально-пізнавальної діяльності своїх вихованців. Характеристика якості знань, умінь та навичок, тобто їх оцінка, виконує стимулюючо-мотиваційну функцію, бо в ній закладена спонука, під впливом якої в дитини розвивається природне прагнення вдосконалюватися, ставати кращою. Завдяки оцінці учневі зовсім не байдуже, якою людиною його вважають – працюютою чи ледачою, неробою. Однак вплив оцінки, стверджує Василь Олександрович, стає позитивною виховною силою лише тоді, коли вона гармонійно зливається з внутрішнім духовним світом дитини. Оцінку вчений образно називає гострим інструментом, використання якого потребує великого вміння і культури. Вона може бути серйозним стимулом до навчально-пізнавальної праці учня або, навпаки, значною перешкодою в його навчанні.

У дослідженнях В. О. Сухомлинського простежується зв'язок і вплив оцінки на навчально-пізнавальну

активність, на розвиток цікавості й бажання вчитися. Зокрема, павлівський учений пише: «Успіх у навчанні – єдине джерело внутрішніх сил дитини, які породжують енергію для подолання труднощів, бажання вчитися» [5, с. 164]. Забезпечити дітям радість праці, радість успіху в навчанні, пробудити в них почуття власної гідності – основне завдання кожного педагога. У школах не повинно бути дітей, душу яких пригнічує думка, що вони ні на що не здатні.

Учителю Василь Олександрович рекомендує не забувати про психологічну налаштованість учня в момент перевірки його навчальних досягнень. *«Розумова праця дитини, її успіхи і невдачі у навчанні, – зазначає педагог, – це її духовне життя, її внутрішній світ, ігнорування якого може призвести до сумних наслідків. Дитина не тільки дізнається, пізнає, засвоює, але й переживає свою розумову працю»* [8, с. 12].

У шкільній оцінці Василь Олександрович помітив і виділив своєрідну осередчену її грань: це – ставлення вчителя до учня як до людини. *«Бійтеся того, – підкреслює Василь Олександрович, – щоб розум ваш розкривався перед вихованцями тільки в ті моменти, коли ви перевіряєте знання. Немає нічого згубнішого для вчителя, ніж використання свого розуму для того, щоб зайвий раз підкреслити незнання дітей або показати свою перевагу над ними. Розум учителя повинен не пригнічувати, а вести, освітлювати дорогу, висвічувати знання»* [9, с. 347]. Прочитуємо і такі слова павлівського вченого: *«Не оцінка, не бал – головна мета, а самовираження людини в переживанні того, що вона думає»* [8, с. 486].

Одним із прикрих недоліків і великою бідою шкільного життя В. О. Сухомлинський називає погляд на оцінку, бал як основний критерій і визначальне мірило дитини: має успішні результати – вона хороший учень, встигає посередньо – такий собі, а якщо має низькі показники, то її вже відносять до розряду безнадійних. За оцінками, які учень отримує за знання, учитель

визначає моральне обличчя дитини. За такого підходу губиться особистість, за оцінкою, балом не бачиться невичерпність її багатогранного духовного світу, а це веде до ще більшого погіршення успішності, до байдужості в навчанні. Саме з цієї причини немало дітей і особливо підлітків йдуть до школи, за образним порівнянням вченого-гуманіста, «мов на кару єгипетську». «Але пізнання світу – підкреслює Василь Олександрович, не зводиться лише до засвоєння знань. Біда багатьох учителів у тому, що вони вимірюють і оцінюють духовний світ дитини лише оцінками та балами, розподіляють учнів на дві категорії залежно від того, вчать чи не вчать діти уроки» [7, с. 12].

В. О. Сухомлинський радить особливо уважно підходити до оцінювання результатів навчання і фізичної праці відстаючих та малоздібних учнів. У Павлівській середній школі найрізноманітнішими засобами намагалися розвивати пізнавальні можливості й зміцнювати пам'ять малоздібної дитини, не давали підстав навіть подумати, що її успіхи, навчальні досягнення оцінюються тільки за тим, як вона запам'ятала урок, і не показували, що її якість виділяють з-поміж інших.

Оцінюючи навчальні досягнення учнів, В. О. Сухомлинський закликає вчителів підносити дитину на ниві пізнання, ніколи не забувати, що вони мають справу з ще не зовсім зміцнілою думкою дитини. Якщо в однієї дитини вона, ніби течія у стрімкій річці, то інша може бути тугодумом і найбільше страждати через те, що вчителіві хочеться, аби учень якнайшвидше відповів задля оцінки. Тому-то Василь Олександрович рекомендує: «Не поспішайте ставити оцінку, не перетворюйте її в ідола. Не ставте взагалі у початкових класах «двійок» – це канчук і палиця. Не підрубуйте корінь бажання бути хорошим. У мене у школі в початкових класах є правило: до того часу, поки дитина не навчилася задовільно виконувати ту чи іншу роботу, їй не ставлять ніякої оцінки. Ти ще попрацюй,

кажуть їй, адже ти можеш...» [4, с. 25]. Якщо дитина не має оцінки, то вона або ще не може справитися з передбаченими програмою завданнями, або, можливо, й не бажає працювати.

Педагогам-практикам павлівський учений-гуманіст радить не поспішати, не нервуватися, не підхльостувати дитяче мислення караючою різкою оцінкою, оскільки це не допоможе, а тільки нашкодить. Доцільніше вивчати, як мислить конкретна дитина, зміцнювати її розумові сили, запобігаючи небажаним прикритим випадкам.

Не завжди сприяє поліпшенню навчальних досягнень учнів сам підхід до виявлення результатів їхньої праці. Василь Олександрович, щоб застерегти інших і звернути увагу на недопустимість таких випадків чи чогось подібного в освітніх закладах, неодноразово звертається до реальних прикладів зі шкільного життя.

Павлівський гуманіст застерігає педагогів від жорстоких, так званих «сильнодіючих» засобів впливу на дитину, які, на їхню думку, допоможуть досягти бажаних позитивних змін. У статті «Не бійтесь бути ласкавими» Василь Олександрович описує таку прикру ситуацію: «В одній школі вчителька привела на батьківські збори двох школярів і запропонувала їм читати: один читав швидко, емоційно, а другий продемонстрував своє безсилля – збивався, переставляв склади і слова, читав не те, що написано. Таке виставляння напоказ невміння дитини, публічне приниження її – вже само по собі велике зло. Але ще гірше те, що учня, який не вмів читати, це зовсім не бентежило, його не ображало таке публічне приниження. Видно, вже немало таких ударів моральним ремінцем зазнав він, якщо перестав відчувати і покарання, і добре слово. Отак дитячу душу, відкриту для добра, ласки і справедливості, жорстокість, невмотивовані покарання та приниження вкривають непроникним крижаним панцирем байдужості» [9, с. 353–354].

В. О. Сухомлинський рекомендує

взагалі не ставити оцінок, балів дитині, якщо вона не вміє вчитися, не розуміє, чого від неї вимагає вчитель. Атмосфера справжньої працьовитості панує у школі лише тоді, коли кожний учень дорожить одержаними оцінками, яких не повинно бути багато, оскільки надмірна кількість оцінок знижує їх виховну цінність. Тому одним із головних принципів навчання Василь Олександрович вважав правильну оцінку трудових зусиль кожного учня, яка повинна стосуватися також і самого процесу оволодіння знаннями, уміннями та навичками. Звичайно, це зовсім не означає, що оцінювати навчальні досягнення учнів потрібно тільки залежно від того, скільки зусиль доклав учень задля їх засвоєння. Так, оцінка має все-таки відображати фактичний рівень досягненого школярем кінцевого результату, однак обов'язково має враховуватись і рівень прикладених учнем зусиль. Адже похвала за успішні навчальні досягнення в одних учнів може бути наслідком їхніх природних обдарувань, а предметом осуду – обмежені можливості окремих учнів. «Оцінка морально виправдана тільки тоді, – зазначає вчений, – коли учитель оцінює не здібності, взяті, так би мовити, у чистому вигляді, а єдність праці і здібностей, причому на перше місце ставиться праця» [6, с. 84].

Оцінку заробляють сумлінною працею – до такого переконання мають поступово доходити школярі. На думку В. О. Сухомлинського, треба мати холодне і байдуже серце наглядача, щоб ставити незадовільну оцінку дитині молодшого шкільного віку, оскільки, одержуючи їх одна за одною, вона, як уже зазначалось, звикається з думкою, що ні на що не здатна. Ще гірше, коли незадовільна оцінка ставиться учневі за невміння вчитися: дитина, звикаючи, що вчитель вважає її ні до чого не здатною, починає хитрувати, лицемірити, вдаватися до обману. Нерідко за таких обставин учитель стає для дитини ненависною людиною, якої вона боїться і яку зневажає. У дитини щось не виходить, а вчитель вважає її винуватцем та ще й

приголомшує незадовільною оцінкою, завдаючи великих душевних страждань.

В. О. Сухомлинський образно порівнює довірливі очі малюка, який уперше переступив поріг школи, з ніжною квіткою, що тільки-но розкрилась. І дуже погано, коли вже в перші місяці навчання на нього звалюється справжнє горе: інші діти вчать успішно, а йому це не під силу, у нього двійки і двійки, він нікому не потрібний. Для дитини це справді трагічна ситуація: вона втрачає віру у власні сили, бо не сподівається на успіх від власної праці. Тому Василь Олександрович звертається до вчителів з таким побажанням: «Оцінюйте розумову працю дитини лише тоді, коли вона дає хоч би незначні позитивні наслідки. Умійте бачити й відчувати в кожному неповторну людську індивідуальність» [6, с. 217].

Під час оцінювання навчальних досягнень учнів В. О. Сухомлинський радить запобігати утвердженню у свідомості учнів психологічної орієнтації на опитування, оскільки це призводить до односторонньої оцінки їхньої розумової праці та здібностей. Такий підхід веде до відриву знань від духовного життя учня, від його інтелектуальних інтересів і можливостей. Тому В. О. Сухомлинський зауважує: «Навчання, уроки, виконання завдань, постійне одержання оцінок ні в якому разі не повинні стати єдиною і всепоглинаючою міркою, якою вимірюється, оцінюється людина, а вона, маленька людина, сприймає, переживає цю оцінку, це щоденне вимірювання з особливою гостротою і вразливістю. Вона повинна на власному досвіді переконатися, що її вимірюють багатьма мірами, до неї підходять з різних боків» [5, с. 74].

Підходи, норми і практику оцінювання навчальних досягнень учнів у сучасній йому школі В. О. Сухомлинський вважав недосконалыми, оскільки добре розумів і відчував: шкільна оцінка свідчить про наявність знань на рівні пам'яті, а не про усвідомленість їх, не про ставлення учня до них, не про уміння

застосовувати їх на практиці. Крім того, дії окремих учителів інколи спричиняють нездорову гонитву за високими показниками, ведуть до ускладнення й погіршення емоційно-психічного стану школярів, конфліктів у взаємостосунках учня з учителями та однокласниками, до втрати віри у власні пізнавальні сили й можливості. Василь Олександрович прямо констатував, що «однобічність оцінки сил і здібностей учнів міцно вкоренилась у ті роки в життя школи» [7, с. 14].

Висновки. Отже, до проблеми

оцінювання навчальних досягнень учнів В. О. Сухомлинський закликає ставитися з особливою психолого-педагогічною увагою, пильністю. Насамперед він звертає увагу на те, що перевірку знань, умінь та навичок школярів не можна розглядати у відриві від усїєї системи навчально-виховної роботи.

Оцінка в руках учителя стає інструментом навчання і виховання, якщо вона пробуджує дитяче бажання вчитися і підтримує, підживлює його, а не карає за невдачі чи небажання працювати.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – Київ : Либідь, 1997. – 376 с.
2. Сухомлинский В. А. Сердце отдаю детям. Рождение гражданина. Письма к сыну / В. А. Сухомлинский. – К. : Рад.шк., 1985. – 557 с.
3. Сухомлинський В. О. Павльська середня школа / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори в 5-ти т. Т. 4. – К. : Рад. школа, 1976. – 640 с.
4. Сухомлинський В. О. Розмова з молодим директором / В. О. Сухомлинський. – К. : Рад.шк., 1988. – 284 с.
5. Сухомлинский В. А. Сердце отдаю детям. – 2-е изд. / В. А. Сухомлинский. – К. : Рад. школа, 1972. – 244 с.
6. Сухомлинский В. А. Сто советов учителю / В. А. Сухомлинский. – К. : Рад. школа, 1984. – 254 с.
7. Сухомлинський В. О. З чого починається громадянин / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори в 5-ти т. Т.5. Статті. – К. : Рад. школа, 1977. – 639 с.
8. Сухомлинський В. О. Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори в 5-ти т. Т. 1. – К. : Рад. школа, 1976. – 654 с.
9. Сухомлинский В. О. Методика виховання колективу / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори в 5-ти т. Т.1. – К. : Рад. школа, 1976. – 654 с.

REFERENCES

1. Honcharenko S. U. (1997). Ukrainyskiy pedahohichnyi slovnyk [Ukrainian Pedagogical Dictionary]. Kyiv: Lybid, 376 (ukr).
2. Suhomlinskij V. A. (1985). Serdce otdaju detjam. Rozhdenie grazhdanina. Pis'ma k synu [I give my heart to the children. Birth of a citizen. Letters to the son]. K.: Rad.shk., 557 (rus).
3. Sukhomlynskiy V. (1976). Pavlyshska serednia shkola [Paul's secondary school]. K.: Rad. shk., Vybrani tvory: u 5 t. T. 4. 640 (ukr).
4. Sukhomlynskiy V. (1988). Rozmova z molodym dyrektorom [Conversation with the young principal]. K.: Rad. shk., 284 (ukr).
5. Suhomlinskij V. A. (1972). Serdce otdaju detjam [I give my heart to the children]. 2-e izd. K.: Rad. shkola, 244 (rus).
6. Suhomlinskij V. A. (1984). Sto sovetov uchitelju [One hundred tips for the teacher]. K. : Rad. shkola, 254 (rus).
7. Sukhomlynskiy V. O. (1977). Z choho pochynaietsia hromadianyn [What is the beginning of a citizen]. Vybrani tvory v 5-ty t. T.5. Statti. K. : Rad. shkola, 639 (ukr).

8. Sukhomlynskyi V. O. (1976). Problemy vykhovannia vsebichno rozvynenoї osobystosti [Problems of education of a fully developed personality]. Vybrani tvory v 5-ty t. T. 1. K.: Rad. shkola, 654 (ukr).

9. Sukhomlynskyi V. O. (1976). Metodyka vykhovannia kolektyvu [The method of education of the collective]. Vybrani tvory v 5-ty t. T.1. K.: Rad. shkola, 654 (ukr).

УДК 37.02:81

ORCID iD 0000-0001-9350-4811

РЕАЛІЗАЦІЯ ІДЕЙ ВАСИЛЯ СУХОМЛИНСЬКОГО ЩОДО ВИХОВАННЯ ЛЮБОВІ ДО РІДНОГО СЛОВА

Валентина Погорєлова

Розкрито ідеї великого педагога В. О. Сухомлинського, що сприяють вихованню поваги до національної мови, рідного слова як у духовному житті всього народу, так і духовному зростанні всіх поколінь школи. Створені педагогічним колективом, громадою села Христофорівки духовні обереги плекають людину української вдачі, багатой мовної особистості. Особлива увага приділяється ролі вчителя, батьків за виховання в дітей любові до рідної мови, формуванню української мовної культури. Проаналізовано, як щоденна позакласна, літературно-краєзнавча робота формує патріотичні почуття, розвиває мислення, учить користуватися засобами мови в різних життєвих ситуаціях з дотриманням норм українського етикету.

Ключові слова: *духовні обереги, мовна культура, засіб комунікації, краса і велич рідного слова, спостереження, учнівські твори, джерело мудрості.*

THE IMPLEMENTATION OF VASIL SUKHOMLINSKY'S IDEAS ABOUT THE EDUCATION OF LOVE TO THE MOTHER WORD

Valentyna Pogoryelova

The ideas of the great teacher VO Sukhomlinsky, which promote the respect for the national language, the native word in the spiritual life of the whole people and in the spiritual growth of all generations of the school, are revealed. Created by a pedagogical team, the community of the village of Hristoforovka, spiritual guards nurture a person of Ukrainian character, a rich linguistic personality. Particular attention is paid to the role of the teacher, parents for the education of children in the love of their mother tongue, the formation of the Ukrainian language culture. It is analyzed how daily extracurricular, literary and local lore work forms patriotic feelings, develops thinking, teaches to use the means of speech in different life situations in compliance with the norms of Ukrainian etiquette.

Keywords: *spiritual amulets, language culture, communication medium, beauty and grandeur of native words, observations, student works, source of wisdom.*

У часи реформування школи, виховання компетентного мовця, духовно багатой мовної особистості особливе значення має творча спадщина, ідеї видатного педагога В. О. Сухомлинсь-

кого, який передусім був учителем української мови і літератури та вважав, що головне завдання словесника – формування духовного світу засобами мови, культури мовлення, любові до